

IRODALOM.

Braun Ottó: Bevezetés a történetfilozófiába. Fordította: Pukánszky Béla. (Filozófiai Könyvtár. Szerkeszti: Kornis Gyula. — II.) Budapest, 1922. (136 l.)

Legyen szabad e kis könyv ismertetését egy megállapításon kezdenem, mely talán tüzetesebb kifejtést érdemelne és nemcsak ilyen futólagos megemlékezést, amilyenre egy szűkre mért ismertetés bevezetése alkalmat ad. E megállapítás az (és én már azért is helyesnek tartom, ha a Magyar Paedagogia történetfilozófiai munkával foglalkozik), hogy feltűnően nagy azoknak a gondolkodóknak a száma, akik mind a történetfilozófia, mind pedig a pedagógia történetében számottevő jelenségek. Valaki azt mondhatná, hogy ez így formulázva csak látszólag érdekes egybesést jelent, mert nem a speciális történetfilozófia, hanem általában a filozófia és másfelől a pedagógiai jelentőség coincidentiájáról van szó, ez pedig régen ismeretes, mondhatni: magától érthető tény: Azonban azt hiszem, hogy igenis a speciális történetfilozófiai érdeklődés az, mely a pedagógiával együtt jelentkezik számos gondolkodóban. Több esetben ugyanis a történetfilozófia területén kívül más, általánosabb filozófiatörténeti jelentősége alig van az illető, a pedagógia története szempontjából nevezetes gondolkodónak, és viszont sok, a filozófia története szempontjából egyetemes jelentőségű szellem strukturájából hiányzik a sajátos hajlam úgy a történetfilozófia, mint a pedagógia problémái iránt. Ha csak a Braun Ottó könyvének történeti áttekintésében előforduló neveket vesszük az újabb kortól kezdve, akkor a következő neveket találjuk, melyeknek éppúgy helyük van a pedagógiatörténelemben, mint amily joggal itt szerepelnek a történetfilozófia történelmében: Adam Smith, Rousseau, Iselin, Herder, Kant, Fichte, W. Humboldt, Schleiermacher, Hegel, Condorcet, Spencer, Dilthey, Natorp és Jonas Cohn. Mi hozzácsatolhatjuk ehhez a díszes sorhoz a mi Kármánunkat is, aki tudvalevőleg mindig sokat foglalkozott történetfilozófiai elmélkedésekkel és már régebb tanulmányai során írt „a történelmi fejlődés útjáról” (Magyar Tanügy 1880), és későbbben is közölt (Budapesti Szemle 1908) *Egy kis történetfilozófia* című tanulmányt. Ha ezt egyszer ténynek elfogadjuk, amit itt jeleztem, hogy t. i. a pedagógiai gondolkodókban sokszor jelentékeny a történetfilozófiai érdeklődés is, akkor nem nehéz e tényre magyarázatot is találni. Hogy

az, kinek a kultúra, más szóval a történelmi javak átadása a főgondja, kénytelen arról elmélkedni, hogy mi is a kultúra vagyis a történelmi fejlődés útja és célja, és mi a kultúra átadásának értelme, hoz-e ez okvetlenül haladást az emberi nemnek vagy sem stb., vagyis önkénytelenül is belesodródik történetfilozófiai problémák árájába, az nem szorul bővebb megokolásra. Nem is akarom e kérdést tovább fejtegetni, csak nem nyomhattam el e megjegyzéseket, mikor egy pedagógiai folyóiratban megemlékeztem egy történetfilozófiai munkáról. Csak éppen fel akarom hívni a Magyar Paedagogia olvasóinak figyelmét e munkára. Megérdemli. Kevés szóval jól tájékoztat a történetfilozófia lényegéről és feladatairól, ügyes áttekintést ad történetéről és minden rövidsége mellett is eléggé mélyrehatóan fejtegeti a történetfilozófia tudománytanát. A könyvecske első részének végéről, mely összefoglalja a történetfilozófia feladatait, ide iktatjuk szószerint a harmadik pontot, mely a történetfilozófia és a pedagógia viszonyát is érinti s így némileg kapcsolatos avval is, amit fent fejtegettem. E pont így hangzik: „A művelődéstörténet filozófiai vizsgálatával kapcsolatban a történetfilozófia alapjává válik a kultúrfilozófiának, *kultúrpedagógiának* és kultúrpolitikának“. — Pukánszky fordítása folyékony és sima, de nem mindenütt eléggé hű és pontos. A Filozófiai Könyvtár e második kötetét is melegen ajánlhatjuk olvasóinknak.

—Waldapfel János.

Nagy József: Egyetem és idealizmus. — Hit és tudás. Két rektori megnyitó beszéd. Pécs. 1923. (20 l.)

Időszerű probléma, nemesak oly nagyjelentőségű nemzeti életnyilvánulással kapcsolatban, minő egy régi egyetem újra megnyitása, de általában a tudomány minden ágában manap tapasztalható forrongás és átalakulás következtében is. Hiszen idestova épp száz esztendeje, hogy az egyetemeken kívül, sőt ezek szellemével sokszor homlokegyenest ellenkezően is folyik erős aktivitású tudományos élet, ami bizonylag kultúránk kétrétűségét, s talán — termékenységét bizonyítja. Felmerülhet a kérdés: lehet-e az egyetem oly szerves nyilvánulata a kultúrának még ma is, mint a középkorban, vagy a vallási harcok idején, vagy a német idealizmus fellépésekor s minő legyen a szelleme, hogy ezt a hivatását teljesíthesse? Erre a kérdésre keres feleletet Nagy József, átfoglaló történeti visszapillantást nyújtva az egyetem eszméjének kialakulásáról s rámutatva a tudományos szellem módszerének különbségeire, amelyek a modern egyetemet a középkortól elválasztják, de egyben — mint ősi tradíciók birtokosát — vele elszakíthatatlan rokonságba fűzik. Nekünk különösen tetszik az a platonikus beállítás, amellyel Nagy József régismért elveket — a dogmatikus átszármasztását egyrészt s a szabad kutatását másrészt — az igazság eszméjével hoz kapcsolatba s bennük — amint különösen a második beszédéből tűnik ki — nem ellenmondást, hanem a